

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ВИРОБНИКІВ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИНИЦТВА: СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ТА ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ

О. М. Николук
кандидат економічних наук
Житомирський національний
агроекологічний університет
nikoluk_olga@mail.ru

Конкурентні переваги, які є джерелами конкуренто-спроможності підприємства, формуються у межах його операційного циклу. Останній включає етапи ресурсного забезпечення, виробництва та реалізації продукції. Окремо також слід виділити сферу управління підприємством. В основі кожного наступного етапу лежать ресурси та результати попередніх етапів. Відповідно, переваги, сформовані у попередніх підпроцесах визначають наявність та характеристики переваг кінцевих етапів циклу.

Обсяги, якісні властивості та вартісні характеристики ресурсів є потенційними конкурентними перевагами, які можуть формуватись на етапі забезпечення виробничого процесу засобами господарської діяльності. До ресурсів, якісні характеристики яких визначають рівень екологічної безпеки сільськогосподарської продукції, належать земельні ресурси та сировина і матеріали. Головною вимогою до земельних ресурсів в даному випадку є придатність ґрунтів для вирощування органічної продукції та сировини. Основним якісним

параметром земельних ресурсів є рівень їх родючості. У контексті виробництва органічної продукції головним чинником родючості є вміст гумусу в ґрунті, недостатній рівень якого у традиційному землеробстві можна компенсувати підвищеним удобренням рослин мінеральними добривами. Водночас, мінеральні добрива розглядаються як потенційне джерело важких металів, надмірна концентрація яких у ґрунті унеможливує виробництво органічної продукції. Іншою якісною характеристикою угідь, придатних для виробництва органічної продукції та сировини, є відсутність ізотопів цезію і стронцію. Також до якісних параметрів ґрунтів належать вміст рухомого фосфору, калію, сірки та рухомих сполук; вміст азоту за нітрифікаційною здатністю та такого, що легко гідролізується; максимально можливий запас продуктивної вологи; реакція ґрунтового розчину (водно-сольовий обмін); рівень ущільнення; вміст легкорозчинних солей [1]. У цілому ж конкурентною перевагою підприємств-виробників органічної продукції рослинництва є наявність сільськогосподарських угідь відповідної якості.

Також на рівні ресурсного забезпечення виробництва органічної продукції ключову роль відіграють сировина і матеріали, зокрема їх якісні, кількісні та вартісні характеристики. Особливістю органічного землеробства є відмова від мінеральних добрив синтетичного походження, ядохімікатів для захисту рослин та генетично модифікованих організмів. Це зазвичай зумовлює зниження рівня врожайності у період переходу від традиційного до органічного землеробства.

Вирішується ця проблема шляхом використання максимально ефективних замінників засобів хімізації. Зокрема замість мінеральних добрив використовуються добрива органічного походження, а саме: гній та перегній, сидерати, рештки попередників. Що стосується хімічних засобів захисту від шкідників та хвороб, то в органічному землеробстві їх замінюють біологічні засоби, наприклад, бактерії, комахи-шкідники тощо. Для боротьби із бур'янами замість гербіцидів застосовують засоби біологічного походження, зокрема інсектициди та фунгіциди. Також важливим є забезпечення підприємства насінням сільськогосподарських культур, які були б максимально адаптовані до природо-кліматичних умов відповідного регіону та стійкими до шкідників і хвороб.

Ефективність систем удобрення та захисту залежить від трьох основних чинників, які ідентифіковано як джерела конкурентних переваг етапу ресурсного забезпечення: 1) від вміння персоналу підприємства підібрати комбінації культур, добрив та засобів захисту,

які б у сукупності забезпечили максимальний рівень врожайності; 2) від доступу до необхідних засобів; 3) від наявності необхідних грошових ресурсів. Перший із виділених факторів залежить, передусім, від компетенцій підприємства, які формуються вміннями, навичками, досвідом, кваліфікацією спеціалістів. Виходячи із цього, ще одним джерелом конкурентних переваг виробників органічної продукції є якісні характеристики спеціалістів. Необхідні знання для ефективної організації виробничого процесу персонал сільськогосподарських підприємства має також отримувати через співпрацю із науково-дослідними та науково-навчальними установами. Ця ж взаємодія значною мірою впливає на доступність сировини і матеріалів та їх вартість.

З огляду на обмежені можливості щодо збільшення рівня врожайності за органічного землеробства, підвищення ефективності необхідно забезпечувати використанням ресурсозберігаючої техніки. Особливість такої техніки полягає у можливості заощадження за рахунок виконання кількох технологічних операцій за один прохід, а також завдяки економії на оборотних засобах (насінні, засобах захисту, добривах, пальному тощо). Загалом, джерела конкурентних переваг етапу ресурсного забезпечення виробництва органічної продукції включають якісні характеристики ґрунтів, трудових ресурсів та основних засобів виробництва, а також якісні, кількісні та вартісні параметри сировини і матеріалів, що визначаються компетенціями персоналу підприємства, рівнем НТП та ступенем налагодженості взаємодії із науковою сферою.

Ресурси є матеріальною основою виробництва продукції. На цьому етапі ключові позиції у формуванні конкурентоспроможності посідають технології виробництва, вдалий вибір яких дає можливість забезпечити максимально можливі за конкретних умов (природо-кліматичних умов, якісних характеристик ґрунтів тощо) врожаї та мінімізувати витрати ресурсів. До таких технологій належать:

1) технології обробки ґрунту, що спрямовані на мінімізацію механічної обробки ґрунту та поступовий перехід на *no-till* технологій, який можливий тільки за повного відновлення балансу гумусу. У цілому застосування таких технологій має на меті розширене відтворення родючості ґрунтів і формування екологічно стійких агроландшафтів, боротьбу із бур'янами без застосування засобів хімізації;

2) наукове обґрунтування сівозміни, що має забезпечити достатнє живлення рослин (в т. ч. удобрення рештками попередників), максимальне запобігання хворобам, шкідникам і бур'янам;

3) збалансування технологій обробітку ґрунту, удобрення рослин та системи захисту посівів. Наразі такий баланс має на меті, передусім, не збільшення рівня врожайності, а збереження якості ґрунту, зниження затрат праці, пального, матеріалів.

Рівень наукової обґрунтованості та ефективності обраних технологій залежить від якісних характеристик персоналу сільськогосподарського підприємства та ступеня його взаємодії із науковими організаціями в установами. У цілому ж джерелами конкурентних переваг етапу виробництва є якісні (фізичні, хімічні, біологічні властивості), кількісні (обсяг врожаю) та вартісні (виробнича собівартість) параметри продукції, які формуються на основі ресурсів підприємства та технологій виробництва.

На етапі реалізації продукції конкурентні переваги можуть формуватись у межах характеристик безпосередньо товару, його вартості, комунікацій та доступності. До характеристик товару належать асортимент та лінія; позиціонування, метою якого є формування такого сприйняття окремого товару та/або підприємства загалом, яке б відображало їх унікальність порівняно із конкурентами; пакування та маркування; життєвий цикл товару, який має суттєвий вплив на обґрунтованість асортименту. Вартість товару для покупця, на відміну від ціни відображає не витрати та вигоди підприємств, а витрати споживача на купівлю.

Комунікаційні переваги матимуть місце у випадку, якщо підприємство зможе за допомогою відповідних засобів та технологій забезпечити вищий ніж у конкурентів рівень поінформованості споживачів про основні характеристики та відмінні риси окремого товару і підприємства в цілому. Способи та місце реалізації мають визначатись виходячи зі зручності та доступності продукції для покупця, а також вчасності і повноти задоволення його потреби. Таким чином, конкурентні переваги сільськогосподарських підприємств-виробників органічної продукції формуються на кожному окремому етапі їх операційного циклу (рис.).

Підсумовуючи наведене, зазначимо, що основними джерелами конкурентних переваг у межах господарського процесу виробників органічної продукції рослинництва є якісні параметри земельних, трудових, матеріально-технічних ресурсів, сільськогосподарської продукції. Також істотне значення відіграють цінні характеристики органічної продукції, її доступність для споживачів, рівень комунікації підприємства зі споживачами.

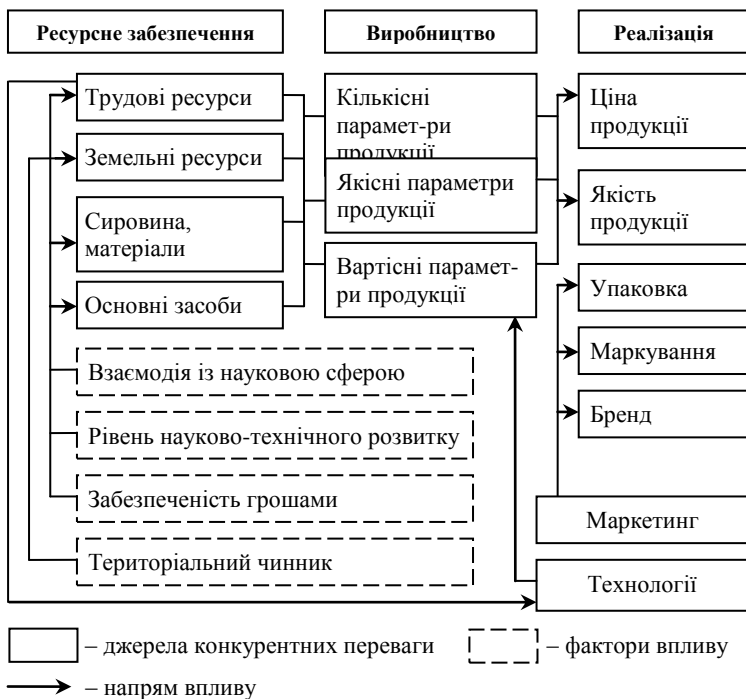


Рис. Функціональна схема джерел конкурентних переваг виробників органічної продукції та факторів їх впливу

Література

1. Порядок встановлення критеріїв якості земель, оцінки їх придатності для виробництва органічної продукції і сировини та визначення зон такого виробництва [Електронний ресурс] : Проект постанови КМУ. – Джерело доступу : <http://minagro.gov.ua/ru/node/11070>.